

A NEMZETI MÚZEUM ÜGYEINEK MEGVIZSGÁLÁSÁRA KIKÜLDÖTT ORSZÁGOS BIZOTTSÁG JELENTÉSE.

Báró Radvánszky Bélától.

A fent nevezett bizottság feladata levén a M. Nemzeti Múzeumnak személyi és dologi ügyeit megvizsgálni, ebben első-sorban akként járt el, hogy felszólította az igazgatóságot valamint az egyes osztályokat: adnák be írásban panaszaitkat és a javítást célzó javaslatunkat.

Ezen jelentéseket átvévén a bizottság, egyik üléséből saját határozata folytán testületileg átment a Nemzeti Múzeumba, hogy ezen intézetünk szervezetének hiányairól az egyes osztályokban magának személyes meggyőződést szerezzen.

A vizsgálatból kitűnt, hogy oly sok a hiány és a javítani való ezen intézetben, hogy azt bizottsági ülésekben elintézni nem célszerű; ennél fogva a bizottság alulírott jegyzőt bízta meg az összes jelentésekből, — a személyesen tapasztalt hiányokkal bővítve, — egy, a Nemzeti Múzeum újjászervezésére vonatkozó javaslat kidolgozásával.

Ennek következtében a bizottság jegyzője a kérdés beható tanulmányozása után javaslatát a következő fejezetekben összefoglalva terjeszti elő:

I.

A tisztviselők javadalmazása.

A bizottság figyelme legelőször is azon anomaliára irányult, hogy más tudományos intézetek hasonló rangú tisztviselőinek fizetése sokkal nagyobb mint a Múzeum igazgatójéé, őreié (custodes), segédőreié (adjuncti) és őrségeié (assistentes).

A múzeum igazgatójának és irattárnokának fizetései azonban időközben, az 1881-re megszavazott budgetben már is felmeltettek, ezek tehát nem képezhetik többé javaslatunk tárgyát.

A többi tisztviselők állapota azonban érintetlen maradt és az örök, segédörök és örsegédek jelenlegi javadalmazása nemcsak hogy más intézeteink hasonrangu tisztviselőinek fizetésével nem helyezhető párhuzamba, hanem magában a múzeumban sem egyenlő; így például az állattári ör az ötödéves pótlékkal együtt kap évi 2500 frtot, lakást természetben; a néprajzi osztály öre lakpénzzel és ötödéves pótlékkal együtt 2300 frtot; a régiségtár öre az ötödéves pótlékkal együtt 1600, a könyvtárör 1400 frtot; az ásványtár, fűvészettár és képtár örei 1200 – 1200 frtot, lakást természetben és megfelelő ötödéves pótlékokat.

Nemzetünk méltán megkívánhatja azt, hogy egyik első tudományos intézetének tisztviselői összes szellemi erejüket azon intézet emelésére és felvirágoztatására szenteljék, a melyben foglalkoznak. Nemzetünk cultur állása pedig még azt is követeli, hogy tudományos intézeteink ne csak hazánkban vigyenek vezérszerpet, hanem hogy Európa többi népeinek hasonló intézetei között is méltó helyet foglalhassanak. Ezen kívánalmaknak intézeteink, s ezek között a Nemzeti Múzeum is csak úgy felelhet meg, ha gazdag gyűjteményeit oly tudományos tisztviselők kezelik, kik ne csak a meglévőt legyenek képesek megtartani, hanem a tudományos színvonalat is emelhessék.

De ha ily szigorú tudományos qualificatiót követelünk a tisztviselőktől, adjunk akkor módot nekik a megélhetésre is; ennélfogva legalább is nem illő, hogy kényszerítsük őket csekély fizetés mellett szükséggel küzdeni.

Miután az egyes osztályok öreinek tudományos qualificatiója megfelelő az egyetemi tanárokéval, s a segédörök és örsegédek munkaköre legalább is oly qualificatiót igényel, a minővel az egyetemi rendkívüli és középtanodai tanárok birnak, méltányos a kívánság tehát, hogy javadalmazásuk is qualificatiojuknak megfelelő legyen.

Mindezeknél fogva ajánljuk hogy:

1. A Nemzeti Múzeum minden egyes osztályának élén álló igazgató ör (custos dirigens) rendes egyetemi tanári fizetést, vagyis évenként 2500 frtot és 400 frt lakbért, (vagy lakást természetben.)
2. A segédörök rendkívüli egyetemi tanári, vagyis 1500 frtot és 300 frt lakbért, vagy lakást természetben.
3. Az örsegédek pedig évi 1200 frtot és 200 frt lakbért,

vagyis középtanodai tanári fizetést kapjanak ezentúl. Ezenkívül segédőröknek őri és az őrségédeknek segédőri (adjunctusi) czim és rang adandó; az assistensi czim és rang pedig félreértések elkerülése végett törlendő.

4. A tisztviselők teljes nyugdíj-élvezetére nézve pedig megállapítandó a 30 évi szolgálati idő, úgy a mint ez az egyetemnél van.

5. A tisztviselők száma az egyes osztályokban egyáltalában véve nem elegendő. Ezentúl minden osztály élére egy igazgató őr, s ezenkívül még megkívántató számban szakőrök, segédőrök és irnokok legyenek alkalmazandók. Hogy minő szaporítások szükségesek, azok az egyes osztályoknál lesznek előadva.

6. Az egyes osztályokban alkalmazott szolgálknak száma is kevés; és miután a Nemzeti Múzeumban összegyűjtött kincsek érdeke azt követeli hogy jó, értelmes, bizonyos fokú szakképzettséggel bíró és teljesen megbízható szolgálk legyenek itt alkalmazva, okvetlenül szükséges az összes osztály-szolgálk fizetésének felemelése.

II.

Házirend és az általános dotáció.

1. Szükséges volna a Múzeum minden osztályára nézve egy házirendet alkotni, hogy micsoda módok mellett legyenek használhatók a Múzeum gyűjteményei és egyes tárgyai a látogatók és a kutatni akaró tudósok által.

2. Azonkívül kívánatos egy hivatalnoki szabályzat, mely a tisztviselők jogát és kötelességeit szabályozná egymás között és a közönséggel szemben; mely azonban a tudományos foglalkozás követelte lehető szabad mozgást tekintetbe vegye. Ezeknek kidolgozásával minden osztályban a többi őrök hozzájárulásával az igazgató őr lenne megbízandó; mely munkálat azután a közokt. Miniszterium elé lenne terjesztendő megerősítés végett.

3. A Nemzeti Múzeum dologi kiadásai között az egyes osztályok gyűjteményeinek és kézi könyvtárának szaporítására adott évi dotatio akként különítendő el, hogy egyik osztály a másik osztálynak illetékéből csak rendkívüli esetekben és csak is az igazgató beleegyezésével költhessen el, és csak azon esetben, ha valamely osztály javadalmazásában felesleg mutatkoznék.

4. Az általános költségvetést illetőleg a N. Múzeumnak egyik legnagyobb sérelme az, hogy míg más Miniszteriumoknál legfeljebb 2% szokott levonni lehetséges megtakarítások fejében a személyzetnél, a N. Múzeumnál, melynek rendes kiadása 99,000 frttal megszavaztatik, mégis 8000 frt huzatik le remélhető megtakarítás fejében, a mint a költségvetés előirányzata fejezi ki magát. Miután azonban a személyi járandóságok 38,626 frtot tesznek, az alapítványi illetékek, melyeket rendeltetésöktől elvonni nem lehet 1182 frtot, az épület fentartására előirányzott 4000 frt pedig a lépcsőház díszítésére több évre le van foglalva, s a házi szükségletek a megszavazott 5780 frtot nem csak felemésztik, hanem — különösen a fűtés — még nagyobb sommát is igényel, a 8738 forint kizárólag a 47,950 frt dologi kiadásoktól vonatik le, vagyis teljes 16%. Ily megtakarítás egészen lehetetlen. Ha az országgyűlés teljes számokkal megszavazza a könyvtárnak s a gyűjteményeknek szaporítását, a könyvkötést, a Múzeum kiadványait s a szükséges bútorozást, — nem illő, hogy utólagosan ebből 16%-ot, vagyis egy teljes $\frac{1}{6}$ részt ismét levonjon.

5. Ezen levonás tehát jövőre az előirányzathoz már csak azért is törlendő, mert ez a Múzeumnak tevékenységét nagy részben megbénítja, és a gyűjtemények szaporításának lehetőségét majdnem kizárja.

III.

Építkezés és Bútorozás.

A Nemzeti Múzeum régiség-osztályához tartozó gyűjteménynek egy egész becses csoportja használatlanul hever, mert térhiány miatt az egész Pannoniából összehordott római feliratos és domborműves emlékeket a pinczében kell egymásra halmozva tartogatni; pedig ezen nevezetes gyűjtemény felállítása igen szükséges volna. Hogy ez lehetővé tétessék, a következőket javasoljuk.

1. A Múzeum hátulso udvara kövezet helyett asfalttal vonasék be, teteje pedig vasszerkezetű üveg tetővel láttassék el. Itt foglalnának aztán helyet a római feliratos és domborműves üszses régiségek s egyelőre az antik-gypszmásolatok.

Ezen építkezésen kívül szükséges még a különböző osztályokban néhány terem beburkolása, és pedig:

2. a könyvtárban két terem butorozandó be s azon két folyosó, a hol jelenleg a kettős példányok és hírlapok vannak deiglenesen felállítva s a hova a berendezés után a hírlapok helyezettetnének el.

3. A régiségtárban szükséges még három szobának s azon kívül azon folyosónak berendezése és bútorozása, mely a lépcsőház felé vezet.

4. Az állattárban az utolsó terem bútorozandó be.

5. Az ásványtárban is előbb-utóbb szükséges lesz a termék falának felső részébe karzatokat felállítani, mi által igen sok helyet lehetne nyerni a paleontologiai gyűjtemény felállítására.

IV.

Központi iroda.

Hogy a naponként szaporodó administratív ügyeket gyorsan és pontosan lehessen elintézni, s hogy egynémely oly levelezések, melyeket eddig személyzet hiánya miatt az egyes osztályok voltak kénytelenek vezetni az osztály ügyeinek nagy hátrányára, a központi irodában legyenek végezhetőek, továbbá

hogy minden osztálynak pénzkiadását az irodában levő pénztárnok külön könyvvezetés mellett kezelhesse, úgy hogy az osztályok egyes kiadásait az illető igazgató-őr (osztályfőnök) által láttamozott utalványra mindig csak azon osztály részére megszavazott budgetből fedezhesse és egyik osztály a másíknak költségvetéséből csak a javaslatunk II. rész 3. pontjában említett rendkívüli esetben költhessen el; és végül

hogy a központi irodában olyan rend legyen, a minő ily országos intézet igazgatásában megkívánandó: okvetlenül szükséges, hogy:

1. a jelenleg »irattárnok« cím alatt működő pénztárnok és a meglevő írnök mellé még egy — segédőri fizetéssel ellátott — fogalmazói állomás szerveztessék.

2. Miután pedig a jelenlegi pénztárnoknak irattári teendőit részben a kinevezendő fogalmazó végezné, a jelenlegi pénztárkezelő irattárnoknak »titkár« cím volna adandó.

V.

K ö n y v t á r.

A Nemzeti Múzeum könyvtára jelenleg áll körülbelül:

200,000	kötet	könyvből,
2,000	»	ősnymtatványból (incunabula),
30,000	darab	kisebb nyomtatványból (röpiratok, dissertatiók),
12,000	kötet	hirlapból,
13,000	darab	kéziratból s
50,000	»	oklevél- és levélből, tehát

összesen 307,000 darabból.

Az 1879. évben a könyvtárban 22,367 olvasó 43,707 nyomtatványt használt. (Pedig a könyvtár szabályai szerint csak tudományos könyvek adatnak ki olvasásra). — Ugyanezek 2060 darab kéziratot és 4184 oklevelet használtak; az 1879. év forgalma tehát megüti az 50.000 darabot.

Már ezen számadatok is eléggé bizonyítják hogy múzeumunk könyv- és kéziratára méltán sorozható a külföldi elsőrangú könyvtárak közé.

Hogy azonban a múzeumi könyvtár a benne felhalmozott irodalmi kincseket jobban hozzáférhetővé tehesse s a hozzá kötött várokozásoknak a mai kor igényeihez képest megfelelhessen, okvetlenül szükséges, hogy tisztviselői személyzete szaporíttassék és hogy azok munkaköre egymástól elkülönítve legyen, különben kapkodás lesz részben működésük, midőn a tisztviselők a szükségétől kényszerítve hol egy, hol másfajta ügyet kell hogy végezzenek. Az ily rendellenességnek pedig az intézet maga vallja nagy kárát. De nemcsak a személyzet szaporítása szükséges, hanem a jelenlegi tisztviselők fizetésének felemelése és rangfokozatának megállapítása is, úgy mint azt javaslatunk I. részében előadtuk.

A könyvtár tisztviselői rangfokozatának és osztályonkénti fokozatos előléptetésének megállapítása okvetlen szükséges; mert ha egy tisztviselő évtizedeken át fáradott egy intézetben, itt a szükséges administratív és szakismereteket gyakorlatilag elsajátította, munkakörében haladást tanúsított s hasznos szolgálatai által

nemesak az intézet reputációját emelte, hanem elüljáróinak és a tudományos körök elismerését is kiérdemelte, miért és minő jupon legyen elzárva az előléptetés reményétől? A múzeum könyvtári osztályában pedig tényleg el van előtte az út zárva; jóllehet az 1807-ki — úgynevezett »Nádori Szervezet« — melynek alapján szerveztetett egész múzeumunk, kimondta a tisztviselők fokozatos előléptetését, úgymint:

»A könyvtárban egy őr — (Custos) — kiváló szellemi tulajdonokkal, nyelvek ismeretével stb. bíró, ügyes magyarázó. Segítségére fog adni egy tanulmányok nélkül nem szükölködő »scriptor« vagyis segédőr, a kinek kötelessége lesz magát a nyelvek elsajátításában, tudományokban gyakorolni, hogy egykor a fokozatos előléptetés kedvezményében részesüljön.«

Ezen nádori szervezet a »Planum erigendi musaci nationalis hungarici« című 1808. évi VIII. tezikk által szentesítést nyert, de azért intézkedései a hivatalok betöltésénél még sem vétetnek figyelembe; mert míg a többi osztályokban a tisztviselői helyek rendes pályázat útján töltetnek be, addig a könyvtárnál a betöltésnek két módja áll fenn:

1. Az alsóbb tisztviselők és a szolgák helyeinek egy része rendes pályázat útján töltetik be.

2. Az osztályőr és egy őrsegéd (assistens) ellenben néhai Gróf Széchenyi Ferencz 1802-ben kelt alapító levelének rendelkezése alapján a gróf Széchenyi család által ajánlva neveztetik ki, — de az ajánlat lehetősége a katolikus valláshoz van kötve.

Az alapító levél a könyvtárhoz egy custost, egy scriptort és egy calefactort rendelt; fentartá magának azon jogot, hogy a custosi állomásra oly nevelőket ajánlhasson, a kik magoknak a család körül érdemeket szereztek és egy könyvtárt kezelni bírnak. A scriptort úgy rendeli a könyvtárnok mellé, hogy ez halálozás esetében a főnöki állomásra előléphessen.

Mindenesetre anomalia az, hogy egységes — immár állami intézetnél, melynek tisztviselői kara minden tekintetben egy és ugyanazon szempont alá esik, a hivatalok betöltési módja kétféle, de kétségtelen az is, hogy a nemes alapító rendelkezései méltán tiszteletet követelnek a magok számára; tehát nem ignorálhatók.

Az eddigi gyakorlat az volt, hogy valahányszor a könyvtárnoki állomás megüresedett, a gróf Széchenyi család nem vévén

tekintetbe a gradualis promotiót, mely különben a scriptort megillette volna, ajánlott könyvtárnokoknak legtöbb esetben olyanokat is, a kik a gróf Széchenyi családnál épen nem nevelősködtek. Ez eljárás megakasztotta a tisztviselők előmenetelét s kútforrásává lett sok elégedetlenségnek.

Ideje lenne tehát már egyszer a dolog tisztázása s egy oly modus vivendi megállapítása, a mely míg egyrészt a nemes alapító rendelkezéseit lehetőleg épségben és tiszteletben tartja, de másrészt úgy az intézet mint a tisztviselők jogos igényeit és érdekeit is megóvná.

Az alapító levél rendelkezései az alapítványhoz voltak szabva, s minthogy ez utóbbi 18,000 kötetből s pár ezer kéziratból állott, meg volt annak értelme, hogy ilyen könyvtár kezeléséhez egy nevelő tudománya is elégséges. De ez a könyvtár ma adakozás és szerzés által 240,000 kötetet meghaladó nyomtatványra, 13 ezer kéziratra és 50,000 oklevélre szaporodott; megkezdte a bibliographiának mint önálló tudományzagnak rendszeres mivélését, s így specialis ismereteket követel oly mértékben, a milyenben azokkal a legkitünőbb paedagogus sem dicsekedhetik, ki szűk látkörénél fogva legjobb akarata mellett sem képes egy olyan tudományos intézetnek milyen a múzeumi könyvtár irányt adni.

A könyvtárnoki állomást tehát a nevelőivel összehozni a könyvtár haladásának kockáztatása nélkül nem lehet, s e szerint az alapító levél ily értelemben vett rendelkezése nem is maradhat meg, valamint eddig sem állhatott fenn, mert mint említve volt, a gróf Széchenyi család több könyvtárnokot ajánlott már, a kik a grófi családnál nem nevelősködtek s magoknak a család közül érdemeket nem szereztek.

Ezek ellenében tehát a könyvtár érdekében kívánjuk és javasoljuk: hogy

a) Könyvtárnok (igazgató-őr) csak az lehet, a ki a nélkülözhetlen specialis szakismeretekkel bír.

b) Könyvtári örök, segédörök és irnokok hasonlóképen.

Mindezeknél fogva nevezett állomások csak határozott qualificatióval bíró egyénnel, fokozatos előléptetés, illetőleg rendes pályázat útján legyenek betölthetők; ezen szabály alul pedig csak rendkívüli esetben, fontos okoknál fogva és csakis a könyvtár érdekében történjék eltérés; s minthogy a kellő qualificatio

nincs vallásfelekezethez kötve, a vallási feltétel is el volna ejtendő; a mi végett a vallás- és közokt. miniszternek tárgyalásokat kellene kezdenie a gróf Széchenyi családdal.

Önkéntelenül is az a kérdés támad most: mikép óvassanak meg a gróf Széchenyi család jogai?

Véleményünk szerint akként, hogy ezentúl úgy a segédőri és az irnoki, valamint egy szolgai állomás a gradualis promotio tekintetbe vétele mellett rendes pályázatra kerüljön s a folyamodók közül felajánljon a Nemzeti Múzeum Igazgatója három alkalmas folyamodót a gróf Széchenyi családnak, mely azokból egyet választ, a kit azután a vallás- és közokt. miniszter nevez ki.

Természetes következként folyik ezekből, hogy a gróf Széchenyi családnak ezen ajánlási joga csak akkor újul meg ismét mindegyik nevezett alsóbb fokú állomásra, midőn az általuk ajánlott tisztviselők elhaltak, vagy a tisztviselői karból kiléptek.

Hogy a gróf Széchenyi család befolyásának ezentúlra is fentartani kívánt három állomásra egy segédőrit, egy irnokit és egy szolgait jelöltünk ki, azt épen a gróf Széchenyi Ferencz alapító levelének szellemében tettük; mert az említett alapító levél 7. pontja a három tagból álló könyvtári személyzetet az egyetemi könyvtárnok főfelügyelete alá rendeli és kiköti, hogy a Múzeum könyvtárnoka és az egyetem könyvtárnoka egy és ugyanazon személy ne lehessen.

A rendelkezés világos intentiója tehát az, hogy a midőn ő könyvtárát és gyűjteményét a nemzetnek felajánlotta, némi befolyást kívánt biztosítani családjának a jövőben alkalmazandó személyzet egyrészénél, de nem kívánta azt, hogy annak főfelügyelete is családjá kezében összpontosuljon.

Hogy a Nemzeti Múzeum könyv- és kéziratgyűjteménye tökéletesen megfeleljen korunk igényeinek, mindenesetre szükséges, hogy:

1. a könyvtár kézirat- és oklevélgyűjteménye kezelés és őrzés tekintetében elkülöníttessék a nyomtatványoktól, úgy azonban, hogy mindkettő egy igazgató őr vezetése alatt álljon. (Ezen igazgató őr kinevezésébe a gróf Széchenyi családnak nem lehet befolyása, miután az egy oly állás, mely az előtt nem létezett és csak most szerveztetik.)

2. A könyvtár és kézirtattár igazgató őrnek vezetése alá

rendeltetnek tehát az összes nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, az örök időkre letett családi levéltárak, és a könyvtár összes administratív ügyei. — Az osztály összes gyűjteménye tehát elosztatik ezentúl:

A) Kézirattárra.

B) Könyvtárra.

A.

1. A kézirattárba tartozzanak ezentúl az összes codexek, kéziratok, oklevelek, levelek s az összes örök időkre letett családi levéltárak. Ezeknek őrzése- és kezelésére egy kéziratőr (custos) és két levéltárnok (= segédőr) neveztetik ki; hozzájuk adatik egy írnok.

2. A kéziratok őrének, levéltárnokainak és írnokának kötelessége a kéziratok és oklevelek nyilvántartása, rendezése, őrzése, lajstromozása, a kutatók részére való kiadása és elhelyezése, illetőleg a rendezett anyagnak tudományos feldolgozása és a közönséggel való megismertetése.

Csakis ezen szervezet mellett lesz lehetséges, hogy a N. Múzeum kézirattára tökéletesen használható legyen, és hogy a Múzeum elvállalt kötelezettségeit is teljesíthesse. A kézirattárban jelenleg 13,000 darab kézirat, és mintegy 50,000 darab oklevél és levél várja a rendszeres s a tudomány mai igényeinek megfelelő lajstromozást; hogy ezen munkálatot minél előbb kell teljesíteni, az kétségsbe sem jöhet, mert a kézirattárak jó lajstromok nélkül majdnem használhatlanok. És ha tekintetbe vesszük a terjedelmes anyagot, — a javaslatba hozott tisztviselők száma tulajdonképpen kevés ezekhez képest; tekintetbe vévén azonban államháztartásunk nem épen virágzó anyagi helyzetét, elegendő arra, hogy bár hosszabb idő alatt, de mégis elkészülhessenek a kívánt munkálatokkal.

Az utóbbi években kivált az oklevelek száma igen nagy mértékben szaporodott a N. Múzeumban elhelyezett 10 különböző családi levéltár által. — A Múzeum örömmel fogadta és fogadja a családi levéltárak örök letételét; el is vállalja minden egyes esetben rendezését és a lajstrom elkészítését és azt, hogy a lajstromnak másod-példányát az illető családoknak záros határidő alatt átadja; ebbeli kötelezettségét azonban még eddig egy esetben sem teljesítette és nem is teljesíthette, mert nincs reá elegendő ereje és ideje. — Az ily eljárásnak következése az lesz,

hogy az egyes családok ezentúl tartózkodni fognak, hogy nagybecsű levéltárait a N. Múzeumban helyezték el.

Miután pedig köztudomású dolog, hogy levéltáraink, mióta azoknak jogi jelentősége megszűnt, nem részesülnek kellő gondozásban az egyes birtokosok részéről, tág teret nyitunk ez által annak, hogy multunk oklevél kincsei általános és részletes történelmünk pótolhatlan kárára végkép megsemmisüljenek.

B.

3. A könyvtárba (nyomtatványok gyűjteménye) tartozzanak az összes könyvek, hirlapok, nyomtatványok és metszetek s a könyv- és kéziratár összes folyó ügyei.

4. A könyvtárban következő tisztviselők szükségesek:

Egy könyvtárőr, három könyvtárnok (= segédőr), egy hirlapőr, (= segédőr) és két írnok.

Nem lehet czélunk az, hogy itt az egyes tisztviselők munkakörét is meghatározzuk; csupán indokolás kedvéért kívánjuk megemlíteni, hogy a könyvtárőrt és egy könyvtárnokot elfoglalhat a czédula-catalogusok készítése, könyvek felvétele, repertoriumok vezetése, felügyelet a könyvek osztályozására és szakbeosztására; — a másik könyvtárnoknak elegendő munkája lesz az adminisztratív ügyek, levelezések és számadások, nyilvántartás, megrendelések, kölcsönzések, reclamációk és a közönség útbaigazítása és a leltározás körül; a harmadik könyvtárnokot illetné a felügyelet az olvasó teremben, a szerzemények törzskönyvének vezetése és a havonkénti statisztikai kimutatások készítése. A hirlapőr a hirlapok nyilvántartására és rendezésére, reklamálására és egyelőre a metszetek őrzésére lenne hivatva; a két írnok pedig a szükséghez képest a tiszti személyzet körül segédkeznek.

Csakis ezen szervezet mellett teljesíthetők pontosan mindazon munkálatok, melyek egy ily nagy intézetben elkerülhetlenek. — Csak ily rendezés mellett tétetik lehetővé a személyzet munkakörének szakszerű és arányos beosztása, a hirlapi osztály felállítása és rendezése, valamint a hungaricumok és kéziratok címzetárának egymás után következő kiadása.

Nagy sérelmét képezi a könyvtárnak az, hogy habár teljessége szempontjából az 1827. évi országgyűlési határozat és az 1848. évi 18. törv.-czikk 40. §-a elrendeli, hogy az összes magyarországi nyomdák termékeiknek egy-egy példányát beküldeni kötelesek, ennek daczára a dolog jelenleg mégis úgy áll, hogy mint

igen sok más törvényünk: csak papíron marad, úgy ez is csak írott malaszt; mert a nyomdák nagy része, főként a vidékiek, nem teljesíték kötelezettségüket s gyakran 5–6-szor is felszólítatnak s mindezen reklamálás eredménytelen marad; és sokszor 1–2 hivatalnoknak egész munkaidejét hasztalanul veszi igénybe, míg ha a beküldés pontosan megtörténik, a Múzeum könyvtára egy oly irodalmi kincs birtokába jutna, mely irodalomtörténetünknek idővel megbecsülhetetlen kuforrásául szolgálna.

5. A jelzett törvény tehát akként volna módosítandó, hogy a melyik nyomda köteles példányait az év végeig be nem küldi, az minden egyes mulasztásért külön (meghatározandó) pénzbírságra ítéltetik s a N. Múzeum könyvtári osztályának egyszerű kérésére az illető járásbíró által végrehajtatik. A beszedett büntetéspénzek a járásbíró által egyenesen a N. Múzeum pénztárába volnának küldendők, hogy intézetünk a büntetéspénzből vehesse meg a hiányzó példányokat.

A köteles példányok azonban csak egy részben gyarapítják a könyvtárt, mert N. Múzeumunk nem zárkozhatik el a külföldtől sem s be kell hogy szerezzé a külföldi irodalomnak kiválóbb termékeit, valamint specialis nemzeti hivatásánál fogva mindazon munkákat, melyek magyarországi tudósok által bármely nyelven írva külföldön nyomattak, avagy külföldiek által írva, de Magyarországra vonatkoznak.

6. Miután régibb irodalmunk termékeinek teljes gyűjteményét még most sem bírja Múzeumunk, ennél fogva a hiányzó régibb munkákat vétel útján kell megszereznie.

Az utóbbi időben divattá vált, hogy egyes nagyobb könyvtárak és kéziratgyűjtemények külföldi kereskedők által vétetnek meg és a N. Múzeum ezt pénz hiányában túrni kénytelen. — Ezen könyvtárakban pedig legtöbb esetben sok oly munka van, a melyet Múzeumunk még nem bír, sőt gyakran még unicumok is találkoznak; azon kéziratgyűjteményeket pedig, melyek történelmünkre vagy irodalmunk történelmére nézve becses irásokat foglalnak magokban, semmi áron sem volna szabad külföldre bocsátanunk.

Megtörtént az is, hogy egyes nevezetes gyűjteményt kénytelen volt a N. Múzeum elszalasztani pénzhiányában, mint ez a Nagy István-féle gyűjteménnyel történt, melyet azután kettős

áron volt kénytelen a könyvtár külföldről visszavásárolni; ugyanez fog most is valószínűleg történni a Szalay Ágoston-féle kézirati gyűjteménnyel, pedig ezt is kár volna kibocsátani, már csak azon oknál fogva is, mert a könyvtár tulajdonát képező Nagy István- és Jankovich-féle kézirat-gyűjteményeknek kiegészítő részét képezi. Köztudomású, hogy a külföldi könyvtárakban számos oly magyarországi vonatkozású kézirat és nyomtatvány létezik, melyek hazánk középkori történetéhez és irodalomtörténetéhez nagybecsű adalékokat szolgáltatnak, de melyeket onnan többé sem vásárlás, sem csere útján visszaszerezni nem lehet. Ezeknek egy részét a tudományos világ ismeri s tudósaink által fel vannak használva; másik részének felderítését pedig a Múzeum által évenként eszközölni szokott tudományos utazások lényegesen előmozdítják. Szükséges volna azonban a külföldi könyvtárak magyarországi vonatkozású nevezetesebb kézirataiból (ilyenek Anonymus, magyar codexek, történeti kutfők, corvin-codexek stb.) a kiválóbb mű- vagy történeti becsű lapokat lefényképeztetni, a becsesebb történeti vagy irodalomtörténeti kéziratokat lemásoltatni, hogy ezeket a múzeumi könyvtár, mint multunk culturtörténetének egykori emlékeit, legalább másolatban birhassa.

7. Mindezeknél fogva javasoljuk és kívánjuk, hogy a könyv- és kézirattárnak az évi szerzeményekre fordítandó dotatiója 7000 forintban állapíttassék meg, mely összeg ha esetleg nem használtatik fel, egyik évről a másikra betudás nélkül átvihető legyen.

Tény az, hogy Múzeumunkban már most is egy oly irodalmi kincs van összegyűjtve, melyet ma már újra összegyűjteni lehetetlenség volna. — Épen ezen oknál fogva, a mit összegyűjtöttünk, azt meg is kell tudni tartani. Köztudomású dolog, hogy a könyveknek és kéziratoknak két kérlelhetlen ellensége van: a moly és a könyvpondró. Ezek ellen semmiféle szer sem használ, csupán a tartósabb, és ennél fogva drágábbfajú bőrbe való új bekötés, a szű-ette állványoknak újakkal való kicserélése és a könyveknek gyakori porozása.

8. A könyvkötést kellő mértékben nem eszközölhetik, mert az erre adott évi 1000 forint kevés, ez tehát fel volna emelendő évi 1500 fortra; — a közönséges festetlen deszkából összetakolt szűette állványok, melyek még két termet foglalnak el, most egyszerre ki volnának cserélendők; és az erre való költség egyszerre

vagy legfeljebb két évre osztva a rendkívüli kiadásba lenne felveendő.

A könyveknek rendszeres porozását, mely pedig évenként legalább kétszer volna szükséges, sem teljesíthetik rendszeren, mert kevés a szolgazemélyzet s annak is egy része az olvasóteremben van állandóan elfoglalva; szükséges tehát a személyzetet egy szolgálival szaporítani; és miután ezen összegyűjtött irodalmi kincsünk érdeke azt követeli, hogy jó, értelmes, bizonyos fokú szakképzettséggel bíró és teljesen megbízható szolgálak legyenek körülötte alkalmazva, okvetlenül szükséges az összes szolgálak fizetésének felemelése. Ezenkívül a jelenlegi legidősebb szolgál, ki a könyvtárrendezés nagy munkájában az intézetnek jó szolgálatokat tett, könyvtári ügyelőnek (felügyelő szolgál) volna kinevezendő, kinek kötelességéhez tartoznék az olvasóterem közönségét a hivatalos órák alatt 9—2-ig kiszolgálni, 8—9-ig pedig mikor a többi szolgálak a termeket takarítják, az előtte való nap használt könyveket a megfelelő szakba beosztani és felügyelni arra, hogy a kölcsönzőktől visszakérült könyvek rendszeren a szakba beosztassanak, a termekben az asztalokon fel ne halmozódjanak és ügyelni arra, hogy a termekben a könyvek felállításánál a szekrényekben semmi rendetlenség elő ne forduljon.

9. Végül pedig, miután múzeumi könyvtárunk e nemben legnagyobb és legelső nemzeti intézményünk; és habár annak rendszeres felállítása és hozzáférhetősége meg is felel részben az igényeknek, de a tudósok és közönség által tökéletesen használható csak akkor lesz, ha annak tartalmát ismertetik. Ez pedig csak a szaklajstromok kinyomatása által érhető el;

10. ezeknek költségére évenként 2000 frt lenne a költségvetésbe felveendő;

11. Okvetlenül szükséges továbbá az összes kéziratok és Codexek fajonként csoportosított lajstromát kinyomatni, valamint az itt őrzött oklevél kincseket is családi levéltáranként csoportosítva kiadni, — minek költségeire évenként 2000 forint szükségeltetik.

Ezen utóbbi pontban említett munkálatokat nézetünk szerint az összes Codexek és az ősnymtatványok lajstromának kiadásával kellene megkezdeni, annál is inkább, mert ennek teljesítésére az 1878-ik évben Londonban tartott könyvtárnoki és

bibliographiai nemzetközi congressus határozata szerint a művelt nemzetek összes nyilvános könyvtárai erkölcsi kötelezettséget vállaltak.

Végül a könyvtár integritása érdekében szükségesnek tartjuk még azt is, hogy az időközönként, például minden ötödik esztendőben a nyári szünidő alatt tüzetesen revideáltassék és repertoriumok segítségével constatatassék: mily könyvek tévedtek el ezen idő alatt a könyvtárban.

VI.

Régiségtár.

Miután a régiségek most már nemzetközileg is nagyon keresett czikkekké váltak, maholnap alig fog a Nemzeti Múzeum versenyt tarthatni a külföldi intézetekkel, vagy a vagyonosabb magángyűjtők múzeumaival.

Az utóbbi években ugyan, mint az a miniszteriumhoz benyújtott évi jelentésekből látható, nagymérvben gyarapodott; de ez részben csak a véletlennek köszönhető. Ezt pedig csak az eshetőségekre bízni nem szabad, hanem czélzatosan kell oda törekedni, hogy az országban felmerülő minden érdekesebb lelet és más régiség a N. Múzeumban foglaljon helyet.

A régészeti leleteket ugyan bizonyos pontig biztosítják a meglevő hiányos szabályrendeletek, de a fiscust illető $\frac{1}{3}$ -ad okozza a legtöbb bajt és kárt múzeumunknak, mert a miatt legtöbb lelet titokban a kereskedők és aranyművesek kezei közé kerül.

1. Ennélfogva törvényt kellene hozni, a melyben a fiscus lemondván az őt illető $\frac{1}{3}$ -ad jogáról, kötelezze a találót, hogy az minden régiséget a mit a földben talált, a N. Múzeumnak be- küldjön; ha az illető tulajdonos nem akarja eladni az egyes darabokat vagy az egész leletet, a N. Múzeum hiány nélkül visszaküldi a tulajdonosnak, miután az érdemes tárgyakat leírta s lerajzolta; ha pedig a találót eladni akarja, a N. Múzeum az érdemes tárgyakat megvásárolja. — Hogy azonban az ilyformán napfényre kerülő leleteknek érdekesebb darabjait megvásárolhassa a Nemzeti Múzeum:

2. Fel kell emelni a régiség-gyűjtemények gyarapítására szánt évi dotációt.

A véletlenül felmerült leletek szép eredményre vezettek ugyan eddig, de azzal most már beérni nem lehet, hanem évenkénti dotáció kellene arra is, hogy rendes ásatásokat rendezhessen a N. Múzeum.

3. A vidéki múzeumok is országos fő-felügyelet alá volnának helyezendők és szabályozni kellene azok viszonyát a N. Múzeumhoz.

Hogy a N. Múzeum régészeti osztálya ezentúl is megfelelhessen kitzűzött feladatának, a következők veendőik főként figyelembe:

Első sorban érezhető a térhiány. Midőn még senki sem sejtette múzeumunk jövődbeli gazdagságát, azt vélték, hogy ily óriási épületben a legheterogénebb tudományok tárai békésen megférhetnek egymás mellett évszázadokon át. Ebben azonban csalódtak, mert két-három év alatt teljes lehetetlenség lesz a tárgyak elhelyezése; és így vagy le kell mondanunk arról, hogy e nevezetes intézet gyarapodjék, vagy pedig új helyiségekről kell már most gondoskodni.

Mi haszna van abban a közmívelődésnek:

a) Ha az ősrégészeti gyűjtemény legnagyobb részét, (mely gyűjtemény pedig a leggazdagabb Közép-Európában) — elrejtve kell tartani térhiány miatt?

b) Ha az egész Pannoniából összehordott római feliratos és domborműves emlékeket a pinczékben kell egymásra halmozni?

c) Ha nincs hely az általános ízlés javítására oly felette fontos antik és renaissance szoborművek gypsmásolatainak?

d) Ha az ezelőtt néhány évvel alapított gyűjtemény: a hazai középkor- és renaissance szobrászati emlékei számára, vagy ezen emlékek hű másolatainak elhelyezésére nem lehet helyet találni?

e) Nincs kedvezőbb helyzetben a régi magyar ötvös ipar arany- és ezüstműveivel, a fegyver-, pecsét- és éremgyűjtemény sem. A néhány év alatti növekedést már teljes lehetetlenség lesz térhiány miatt a meglevő sorozatba illeszteni.

Miután a kincsek beszerzése és elhelyezése a régészeti osztály feladatát nem meríti ki, egy lépéssel tehát tovább kell menni és az összegyűjtött anyagot szakszerűen meghatározni és a magyarázó lajstromok elkészítése által a közönség számára használható állapotba tenni.

Ezt azonban most lehetetlen teljesíteni, mert az osztály jelenlegi három tisztviselőjének majdnem minden idejét igénybe veszik az ú. n. administratív teendők, úgymint leletek nyilvántartása, gondozás azok beszállításáról, szakkérdésekben való felvilágosítások, vidéki kiáratások felügyelete, a kiterjedt tudományos levelezés, a leltárak készítése és a jegyzőkönyvek és naplók vezetése.

4. A tudományos haladás tehát okvetlenül megkívánja a tisztí személyzet szaporítását egy segédőrrel és egy irnokkal; szükséges még ezenkívül egy vegyelemző állandó alkalmazása; ez azonban egyelőre ugyanazon személy lehetne, ki az ásványtárnál alkalmazandó.

5. A régészeti osztály tisztviselői tehát összesen a következő hivatalnokokból állana :

Egy igazgatóőr, — egy őr, két segédőr és egy irnok.

Csak ezen szervezés mellett lesz lehetséges, hogy a kezelést és őrzést tudományos csoportok szerint teljesítsék, a mit pedig a jelenlegi fonák helyzetben nem lehet elérni, mert a tudomány mai álláspontján kívánni sem lehet, hogy egy jeles éremtudós épen oly alaposan értse az ősrégészetet, vagy pedig a római és középkori régiségekben is egyforma jártassággal birjon. Csak a tisztí személyzet ezen szaporítása esetében lesz lehető az oknyomozó katalógusok kiadása, melyekre az előkészületek már évek óta megtörténtek.

6. Az említett oknyomozó katalógusok kiadása most már elkerülhetetlen szükség. Kiadásukban a következő sorrend volna követendő :

- I. kötet ősrégészeti gyűjtemény.
- II. » antik gypszmásolatok.
- III. » pannoniai római emlékek.
- IV. » a népvándorlási kor maradványai.
- V. és VI. » a keresztény középkor gyűjteményeinek leírása csoportok szerint: *a*) fegyverek, *b*) ötvösművek, *c*) pecsétek, *d*) bútorok és egyéb szoba felszerelési tárgyak stb.
- VII. kötet az éremgyűjtemény leíró lajstroma
- VIII. » a szakkönyvtár lajstroma.

Az előbbi pontokban említett tisztviselők mellé szükséges rajzolókat is alkalmazni, ezek nemcsak a katalógusok kiadásá

végezt szükségesek, hanem az is egyik fő feladatuk volna, hogy a leltárakba és az évi szaporodást mutató törzskönyvekbe bevezethessék a tárgyak felismerésére szolgáló rajzokat. A katalógusokat és az egyes csoportokról szóló monographiakat csak is rajzok mellékletével lehet kiadni, hogy az a czélnak megfeleljen. Ezen czélokra, úgymint a rajzok és metszettek elkészítésére szükséges évenként 3000 forint.

7) Hogy a catalogusokat ki lehessen adni, arra nézve a Múzeum évi kiadványaira szánt dotatiót annak egyes osztályai között aránylag el kell osztani és felemelni mindaddig, míg a lajstromok kiadása befejeztetik.

Miután a régiségtár a nagy közönség felött hetenkint kétszer, és azonkívül minden harmadik vasárnap nyitva van, a nagy terjedelmű helyiségek tisztán tartása és az egyes tárgyaknak a portól és pizoktól való megóvása sok munkát kíván, ennél fogva a jelenlegi két szolgáló kevés; különösen miután most az egyik szolgáló egyszer mind gypszöntő, és így kénytelen idejének nagyobb részét a mintázó műhelyben tölteni.

A hazai műtörténelmi emlékek mintázása ily körülmények között csak lassan halad, pedig igen fontos volna, hogy ezek minél rövidebb idő alatt összegyűjtessenek;

8) Ezt elérni csak úgy lehet, hogy a mostani mintázó szolgáló mint állandó gypsz-mintázó nyerjen alkalmazást, (felügyelőszolga), képességének megfelelő jobb fizetéssel;

9) Helyébe pedig egy új szolgáló nevezendő ki.

VII.

Ethnographiai osztály.

Minden nagyobb európai Múzeum egyik jelentékeny és kiváló osztálya az ethnographiai; mert az ethnographiát a geographia és az emberi művelődés történetében hatalmas segédforrásnak tekintik, sőt a régészettel is szoros kapcsolatban áll. Az emberi művelődés haladása és összehasonlítása semmi által sem észlelhető és tanulmányozható annyira, mint épen ily szemléleti oktatás, ethnographiai gyűjtemény által. Ezen szempontból indult ki 1868-ban az akkori közokt. miniszter; midőn 1868-ban a kelet-ázsiai expedíció útra kelt, megbízta ezen osztály jelenlegi

őret, hogy egy lehetőleg teljes kelet-ázsiai gyűjteményt szerezzen össze; 1870. végén megérkeztek az összegyűjtött tárgyak; 1871-ben megnyitott közszemlére az egész gyűjtemény, mely több mint 2500 darab tárgyból állott. Akkor ugyan ez új osztálynak megfelelő helyisége nem volt, és a természeti osztályban állított fel; nem sokára aztán az ásványtárhoz vezető folyosóra tételtt át, és azóta is ezen provisorius helyiségben van; emelésére és gyarapítására soha egy fillér sem fordítatik, sőt az osztály őrének szobája, de még egy asztala sincs, ahol írásait tarthatná; különben a mostani helyiségben erre lehetőség sincs.

Az osztály jelenleg csak egyes hazafiak adakozása folytán szaporodik, de nem számbavehetőleg.

Ezen osztály pedig igen jelentékeny gyűjteménnyel birt és bír, különösen borneói gyűjteménye olyan, mely a külföldi szakértők elismerése szerint Európában páratlan. Azonkívül Japán, China, Cocinchina, Siam, valamint a Molukkák és a Sunda szigetek is tekintélyes és értékes számu tárgyakkal vannak még mindig képviselve, daczára annak, hogy időközben az ethnographiai osztályt nagy veszteségek érték;

mert ez osztályra nézve okvetlenül veszteségnek kell tekinteni azt, hogy a bécsi világkiállítás után, midőn az iparművészeti Múzeum alakult, annak kevés számu tárgyai lévén, — az ethnographiai osztályból átvitték az összes fém-, agyag- és szövőipar tárgyakat.

1. Hogy ez osztály említett veszteségeit kárpótolhassa, okvetlenül szükséges a tárgyak beszerzésére évenként 1000 frt dotatio, és czélszerűbb s elegendő helyiség azok felállítására.

VIII.

I p a r m ű v é s z e t i M ú z e u m .

»Az országos magyar iparművészeti Múzeum feladata mindazon tudományos és művészeti segédeszközöket egybegyűjteni és szakszerűen rendezve felállítani, melyek a közönség műzslésének fejlesztésére s nemesbitésére szolgálhatnak; egyúttal pedig a hazai iparosoknak alkalmat nyujtani, hogy stylszerü s az ipar technikai követelményeinek is megfelelő tárgyak állandó szemlélete s tanulmányozása által, úgy alakra, mint gyakorlati használatra is teljesen kielégítő iparművek készítésére képesíttessenek.

Az iparművészeti Múzeum gyűjteményei úgy rendezendők, hogy azok teljességökben a művészipar történetének, a legrégibb kortól kezdve napjainkig hű képét nyujtsák.« Ez van az Iparmúzeum ideiglenes alapszabályaiban megírva. Hogy azonban ezen gyűjtemény tárgyak hiányában is felállítható legyen, az ideigl. alapszabályok 3. §-át következőleg fogalmazták :

»Az iparművészeti Múzeum gyűjteményét képezik még a M. N. Múzeum gyűjteményéből való állandó letétemények, jelenen : a régiségi és néprajzi osztályból ama tárgyak, melyek természetöknél fogva az iparművészet tanulmányozására alkalmasak.

Ha az iparmúzeumban kiállított tárgyakon végig tekintünk, látni fogjuk, hogy azoknak egy nagy része a N. Múzeum régiség- és néprajzi osztályából vitetett át; és ezen osztályok bármelyikébe vissza is lehetne helyezni ismét, valamint azon tárgyaknak nagy része is, melyek az Iparmúzeum részére vásároltattak, belellenek a N. Múzeum ezen két osztályának valamelyikébe.

Egyáltalán alig lehet a régiebb tárgyak között oly választó vonalat vonni, a melyik a régiség- és néprajzi osztályba való tárgyakat az iparmúzeumba valóktól elkülöníthetné. Ezen elkülönítés módszere, nézetünk szerint csak a tárgyaknak más módon való csoportosításában, és a rokon tárgyaknak az ipar és művészet szempontjából való rendezésében rejlik.

Az Iparmúzeum különben már jelenleg is inkább egy musaealis gyűjtemény jellegével bír; és nem lehet csupán olyan tananyagnak tekinteni, mely az iparművészeti szakiskolában az oktatásra volt szánva. És ha az iparművészeti múzeum ezentúl a N. Múzeumnak egyik osztályát fogja képezni, semmi sem fogná akadályozni az iparművészeti szakiskolát a szükséges egyes tárgyak használatában, miután az említett szakiskola és az iparművészeti Múzeum között jelenben sincsen szerves összefüggés.

Annál kevésbé van tehát értelme annak, hogy ilyen — a N. Múzeum régiség- és néprajzi osztályából alakított fiók-gyűjtemény fővárosunknak másik végén szerveztessék mintegy külön Múzeum akkor, midőn még anya-gyűjteményünk sem túlgazdag; mert így csak gyengítjük mind a kettőt és megszakítjuk mestersegesen azon természetes kapcsolatot, mely a régibb ipartermékek és régiség-gyűjteményeink között létezik. Érezte is ezt a közökt.

ügyi Miniszterium, midőn az iparművészeti külön Múzeumot felállította és azért ezt a N. Múzeum igazgatója mint a Múzeumok országos főfelügyelője alá rendelte, sőt ennek pénzkezelése is a N. Múzeum pénztárnokának teendője.

1. Mindezeknél fogva kívánjuk és javasoljuk, hogy az iparművészeti Múzeum helyeztessék vissza a Nemzeti Múzeumba; és képezze annak egy külön osztályát. Ezáltal megtakarítanók az Iparmúzeum jelenlegi házbérét, évenkénti 6000 frtot, és a külön irodai kiadásokat; és elérnők azon czélt is, hogy a tárgyakat — melyek jelenleg 6000 frt házbér mellett egészen czélszerűtlen, sötét és egymástól külön választott szobákban vannak elhelyezve, jó és tágas helyiségekben állíthatnók fel.

Igaz ugyan, hogy ez azonnal nem volna kivihető, mert a N. Múzeumban rendelkezés alatt álló termék nincsenek, de ha a képtárra vonatkozó javaslatunk elfogadtatik, a képtár helyiségeiben illendő és tökéletesen czélszerű kiállítási helyet nyerne az iparművészeti osztály.

Ezen esetben a nemzeti múzeumban az 'iparművészeti múzeum külön osztályt képezne egy igazgató őrrrel, egy segédőrrrel és egy szolgálóval.

2. Az Iparmúzeumnak jelenlegi költségvetésében is rejlik egy nagy sérelem, mert az új tárgyak beszerzésére, s lajstrom nyomtatására és a könyvtár gyarapítására együttesen 3100 frt szavaztatik ugyan meg, de tényleg ezen összegből minden évben 1000 frtot von le a közokt. Miniszterium, mert midőn a képzőművészeti társasággal a házbér szerződést megkötötte, nem költöztethette be a múzeumot jelentékeny költség nélkül, miután még a szobák falait, mennyezetét és padlóját kellett előbb a Miniszteriumnak elkészíttetni. Ennek visszafizetésére vonatlik le az említett összeg; következése pedig az, hogy nem lehet kellő mérvben szaporítani a szakkönyvtárt és a gyűjteményeket.

IX.

K é p t á r.

A N. Múzeum képtárának, mely a modern s kiválóan a magyar festészet termékeinek összegyűjtésére van rendelve, legfőbb hiánya az, hogy szük és czélszerűtlen. Ezen a hiányon

segíteni alig lehet, mert a Múzeum többi helyiségei már úgy is túl vannak tömve; czélszerű termeket pedig a sok költségbe kerülő átépítkezéssel sem lehetne a mostani helyiségekből készíteni.

A Budapesten létező, az állam birtokában levő képgyűjtemények, úgymint az országos — és a múzeumi képtár igen becses kincset képeznek, de hogy ezek művészet-történeti, művelődési és művészi szempontból használhatók legyenek, nagyon kívánatos, hogy azok egyesítve egy ezen célra épített vagy átalakított országos képtárban helyeztessenek el.

Tekintve országunknak nem épen virágzó anyagi helyzetét, ez idő szerint legezészerűbbnek tartanánk, ha a mostani országház adatnék át annak idején a múzeumi képtár elhelyezésére; addig pedig míg az új országház felépül, mind a két képtárunk a mostani ideiglenes helyen maradhatna. A mostani országház igen csekély költséggel volna egy czélszerű képtár helyiséggé átalakítható; a melléktermekből czélszerű dolgozó termeket lehetne berendezni; a folyosók egy részén pedig a modern szobrászat művei és antik gipsz másolatok foglalhatnának helyet.

X.

Á s v á n y t á r.

Az ásvány- és őslénytani osztálynál, midőn ez a 70-es évek elején organizáltatott, az osztályfőnök mellé két hivatalnok, úgymint egy segédőr és egy őrségéd adatott; ez az akkori kicsinyes viszonyoknak eléggé megfelelt, most azonban — midőn a lefolyt tíz év alatt az ásványtár egy világgyűjteménynyé fejlődött, és melynek értéke több százezer forintra emelkedett, a mostani hivatalnoki személyzet nem elegendő.

1. Okvetlenül szükséges még egy segédőr kinevezése, ki az ásvány-chemiai irányt képviselje. Ezen hivatalnok nélkülözhetlen a már tervbe vett tudományos tárgylajstrom elkészítésére is. — Miután ezen osztálynak egyetlen egy szolgálója egyszersmind az ásványok, őslények és kőzetek praeparatora is, azonkívül a jelenleg nyitva levő hét terem és az összes kiállított tárgyak tisztán tartása is az ő feladata, vagy egyik vagy másik mun-

kának el kell maradnia idő hiánya miatt, a gyűjtemény nagy kárára.

2. Okvetlenül szükséges tehát, hogy ez osztály a szolgán kívül még egy praeparatort (felügyelőszolga) nyerjen. Erre legal-
kalmasabb volna, ha a mostani szolga neveztetnék ki 550 frtnyi
fizetéssel praeparatornak.

3. Az ásvány-öslénytani osztály is nagy sérelmet lát ab-
ban, hogy az évi dotatióból remélhető megtakarítások fejében
majdnem 9000 frt vonatik már előlegesen le. Ezen levonás okozza
azt, hogy az osztályőr által elvállalt fizetési kötelezettségek leg-
több esetben nem teljesíthetők. — Hogy daczára ezen körülmény-
nek, ezen osztály mégis párhuzamba helyezhető a külföldi
hasonnemű intézetekkel, csakis tisztviselői odaadó szorgalma, és
egy lelkes hazafi: Semsey Andor úr hathatós anyagi támogatása
által éretett el.

Miután a N. Múzeumnak mostani összes helyiségei a szoro-
sabb értelemben vett musealis tárgyak — úgymint: könyvek és
kéziratok, régiségek, régi és modern iparművészeti termékek és
az ethnographiai darabok által rövid időn meg lesznek tölthetők,
már most kívánja a Múzeum ügyeinek megvizsgálására kikül-
dött országos bizottság kimondani, hogy

4. ezen becses, több száz ezer forint értékű ásvány- és ös-
lénytani gyűjtemény tulajdonképen nem a jelenlegi múzeumba
való, hanem ebből egy külön »Természettudományi-Múzeum« ala-
kítandó.

XI.

Fűvészeti osztály.

A múzeum fűvészeti osztálya eddig egészen el volt hanyag-
golva; 1869. előtt még csak külön öre sem volt. Általában még
most is kezdetleges állapotban van. Különben nincs is ennek ér-
telme a N. Múzeumban, hanem

az egész gyűjteményt az egyetemhez vagy ennek fűvészkertjéhez, vagy pedig a leiró fűvészeti tanszékhez kellene ideig-
lenesen csatolni mindaddig, míg az idővel felállítandó természet-
tudományi Múzeumban egy külön osztályt képezhetne.

XII.

Természettudományi osztály.

Minden állattani múzeumnak egyik fő feladata, mennél nagyobb tökélyre emelni a gyűjteményeket, miszerint lehetőleg felmutatható lehessen ama természeti összeköttetés és kapocs, mely az egyes állatosztályok és fajok, rendek és családok között létezik s hogy minél jobban megkönnyíttessék a tárgyak meghatározása s tudományos feldolgozása. Az említett fontos cél azonban intézetünk állattárában a jelenlegi körülmények mellett alig érhető el, mert gyűjteményei mind a mellett, hogy a középszerű fokozatra sem emelkedtek, már is az azok czélszerű elrendezésére megkivántató helyiség szűknek mutatkozik, úgy, hogy nem csak a nagyobb emlősök megszerzésével fel kell hagyni, de az igen fontos, úgy az állattani, mind pedig őslénytani tárgyak meghatározásához s összehasonlításához okvetlenül szükséges csontvázgyűjteményt sem állíthatják fel.

Ezen a hiányon egyelőre úgy lehetne segíteni, hogy a két országos képtár egyesítve külön czélszerű épületben helyeztetnék el; czáltal nyerhetnénk közvetlenül szükséges egy vagy két termet, s az 1—2 termet a nélkül, hogy az iparmúzeumnak a jelenlegi képtárban való felállítását gátolnók.

A helyiségek szűk voltát legszembeötlőbbben bizonyítja az hogy jelenleg a dolgozó és kézi könyvtárul szolgáló teremben csak két személy végezheti teendőit, a többi tisztviselő pedig a gyűjtemény-termekben kénytelen dolgozni, melyekből mind azon napokon kiszorulnak, midőn azok a közönség számára megnyitvatnak. A kitömő-segéd dolgozószobája pedig a földszinten van elhelyezve; így aztán az osztálynak egyetlen egy szolgálja nem képes sem a tisztviselőknek, sem a praeparatornak kellőleg segédkezni. — Ezen egy szolgának kötelessége egyszersmind a nyolcz termet tisztítani és az összes emlősöket és madarakat tisztogatni és kiporolni, melyek száma meghaladja a 7000 darabot.

1. Okvetlenül szükséges tehát ez osztályhoz még egy szolgát alkalmazni már csak azért is, hogy az állatok porozását, mely az egészségre káros befolyással van — miután mirenynyel (arsenicum) vannak conserválva — két személy váltakozva végezhesse.

2. Az osztály jelenlegi gyűjtőjének (Pável Jánosnak) fizetése, mint a többi felügyelő szolgálakéi 550 frtra volna emelendő.

3. A tiszti személyzet sem elegendő a gyűjtemény tudományos feldolgozására, sem pedig a gyűjteményekben levő nagy hézagok pótlására, mert daczára annak, hogy ezen osztályban jelenleg 842 példány emlős, 5430 példány madár, 3350 tojás és madárfészek, 750 hulló és kételtű, 5200 példány hal s mintegy 150,000 példány rovar van, azért mégis az eddig ismert állatok fajszámát tekintve, még mindig nagy az aránytalanság; úgy hogy például a madaraknak csak mintegy $\frac{1}{5}$ része, a téhelyröptűeknek (Coleoptera) alig $\frac{1}{6}$ -da van meg gyűjteményünkben, a többi állatfajok még sokkal kisebb arányban vannak képviselve.

A tisztviselőknek nagyobb mérvű szaporítását és a gyűjteményeknek kiegészítését azonban ez osztályban térhiány miatt nem javasolhatjuk, míg ezen osztály is az ujonnan felállítandó természettudományi múzeumba nem helyeztetik át.

4. Végül szükséges, hogy a még nagyrészen hiányos kézi könyvtár számára, (mely jelenleg 1535 munkából áll), mostan 2000 forintnyi összeg rendeltessék, azonkívül a természettudományi osztályok gyarapítására jelenleg rendelt évi 5000 frt dotatio fel-emeltessék 6000 frtra, hogy az ebből az állattár számára juttatott fele összeg évenként 3000 frtot tegyen ki.

Ezek szerint a N. Múzeum költségvetése következőleg alakul:

Kiadások.

Létszám		F o r i n t			Összesen
		Egyenként		Év- ötödös pótlék	
		Fizetés	Lakpénz		
	Személyi járandóságok.				
	<i>a) Tisztviselők fizetései és lakpénzei. Központi igazgatás.</i>				
1	Igazgató	4,000	term.		
1	Titkár-pénztárnok (ezelőtt irat- tárnok)	1,500	„		
1	Fogalmazó	1,200	200		
1	Irnok	700	term.		
		7,400	200		7,600
	<i>Könyvtár és kéziratár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.		
1	Kéziratőr (ezelőtt segédőr)	1,500	300	100	
1	Levéltárnok }	1,200	200		
1	Levéltárnok } segédőr	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
1	Könyvtárőr (ezelőtt tiszt. őr)	1,500	term.	400	
1	Könyvtárnok } ezelőtt	1,200	200	100	
1	Könyvtárnok } őrsegédek	1,200	200		
1	Könyvtárnok } segédőr	1,200	200		
1	Hirlapőr (segédőr)	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
1	Irnok	700	200		
		14,800	2,100	600	17,500
	<i>Régiségtár.</i>				
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.	200	
1	Régiség őr (ezelőtt segédőr)	1,500	term.	100	
1	Segédőr (ezelőtt őrsegéd)	1,200	200		
1	Segédőr	1,200	200		
1	Irnok	700	200		
		7,100	600	300	8,000

Létszám	F o r i n t				
	Egyenként		Év- ötödös pótlék	Összesen	
	Fizetés	Lakpénz			
<i>Néprajzi-osztály.</i>					
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	400	100	
		2,500	400	100	3,000
<i>Iparművészeti-osztály.</i>					
1	Őr (ezelőtt is őr)	1,500	300		
1	Segédőr (ezelőtt őrsegéd)	1,200	200		
		2,700	500		3,200
<i>Képtár.</i>					
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.	200	
		2,500		200	2,700
Természettudományi Múzeum.					
<i>Ásványtár.</i>					
1	Igazgató őr (ezelőtt őr)	2,500	term.		
1	Őr (ezelőtt segédőr)	1,500	300	100	
1	Segédőr (ezelőtt őrsegéd)	1,200	200	100	
1	Segédőr (vegyelemző)	1,200	200		
		6,400	700	200	7,300
<i>Füvészet-i-osztály.</i>					
1	Őr (ezelőtt is őr)	1,500	term.	200	
		1,500		200	1,700
<i>Allattani-osztály.</i>					
1	Igazgató őr (ezelőtt is az)	2,500	term.	500	
1	Őr (ezelőtt segédőr)	1,500	300	200	
1	Segédőr I (ezelőtt őr-)	1,200	200	200	
1	Segédőr f segédek)	1,200	200		
1	Kitömő segéd (ezelőtt is az)	700	term.	300	
		7,100	700	1,200	9,000
35	Együtt az a)				60,000

Létszám	F o r i n t			
	Egyenként		Élvez- mény és ruha- illetm.	Összesen
	Fizetés	Lakpénz		
	<i>b) Szolgák fizetési és szállás- pénzei.</i>			
1	Könyvtári ügyelő (felügy.-szolga)	550	term.	
1	Régiségt. gypszm. (felügy.-szolga)	550	„	
1	Ásványt. prepar. (felügy.-szolga)	550	„	
1	Állattári gyűjtő (felügy.-szolga)	550	„	
7	Szolga 450 frt	5,950	}	
7	Szolga 400 frt			
	» ezeken k 80 ftjával a lakpénz		1120	
1	Szolga az Iparművészeti osztályhoz	400	80	
	<i>c) Élvezmények és ruhailetmények váltságai.</i>			
	Tűzifa váltsága			
	Az elősorolt 19 szolgának ruhailetménye 50 forinttal		686	
			1950	
		8,550	1,200	2,636
	<i>d) Jutalmak és segélyek</i>			1,000
	Együtt a b), c) és d)			13,386
54	A személyi járandóságok összege			73,386

Dologi kiadások.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
<i>Könyvtár.</i>		
Könyv- és kéziratár évi szaporítására	7,000.—	
Könyvkötésre	1,500.—	
A könyvtár szaklajstromainak kiadására	2,000.—	
A kéziratok lajstromainak és a levéltárak és egyéb irások és codexek kiadására	2,000.—	
A Magyar Könyvszemle kiadására	1,000.—	
		13,500.—
<i>Régiségtár.</i>		
A régiség-gyűjtemények szaporítására	6,000.—	
Új ásatásokra	1,000.—	
Oknyomozó lajstromok és egyes mono- graphiák kiadására	2,000.—	
Rajzok és metszetek készítésére	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár szaporítására	2,000.—	
		14,000.—
<i>Néprajz-osztály.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	1,000.—	
		1,000.—
<i>Iparművészeti-osztály.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Lajstromok és egyes monographiák ki- adására	1,500.—	
Rajzok és metszetek készítésére	1,500.—	
A kézi szakkönyvtár gyarapítására	1,500.—	
		7,500.—
<i>Képtár.</i>		
Új képek beszerzésére	5,000.—	
		5,000.—

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
Természettudományi Múzeum.		
<i>Ásványtár.</i>		
Gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	500.—	
		3,500.—
<i>Füvészet.</i>		
A Haynald-féle alapítványból, rendezésre és növények beszerzésére	615.—	
A gyűjtemény gyarapítására	300.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	300.—	
		1,215.—
<i>Allattár.</i>		
A gyűjtemények szaporítására	3,000.—	
Kézi szakkönyvtár gyarapítására	1,000.—	
Természetrajzi füzetek kiadására	2,000.—	
		6,000.—
<i>Az osztályok együttes kiadásai (melyeket az igazgató a szükséghez képest különít el az egyes osztályok között).</i>		
Dijnokokra	2,500.—	
Egyes nagyobb gyűjtemények vásárlására	5,000.—	
Bútorozásokra és padlózásra (az új padlók készítését okvetlen meg kell kezdeni, mert a mostaniak már nagyon rosszak)	10,000.—	
A N. Múzeum külön kiadványaira. (Úgy-mint: »Évi Jelentések«-re és az »Acta Nova Musei Nationalis« folytatására)	3,000.—	
		20,500.—
<i>Napi díjak és utiköltségek.</i>		
Utazások tudományos célból és kocsi-bérek		3,000.—
Dologi kiadások összege		75,215.—

Fentartási költségek.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
<i>a) Múzeumi épület fentartására</i>		4,000.—
<i>b) Kisebb költségek.</i>		
Kertész fizetése	450.—	
Kert-művelés	1,000.—	
A kézi pénztárnak	2,000.—	
		3,450.—
<i>c) Házi szükségletek.</i>		
Fűtés és a tüzianyagok beszerzésére . . .	3,000.—	
Éji őrök díjazása	720.—	
A termekben örökdő hadastyánok költségeire	1,200.—	
Kéményseprő évi átalánya	300.—	
Légszusz világítás	960.—	
Vízvezetési fogyasztás	600.—	
		6,780.—
<i>d) Vegyesek</i>		
Előre nem látható költségekre		200.—
A fentartási költségek összege		14,430.—

Rendkívüli kiadások.

	F o r i n t	
	egyenként	összesen
Az Iparművészeti Múzeum lakbére 6300 forint. (Ebből azonban még két évig 3000 forintot a főváros fizet)	3,300.—	
Fűtés, tisztogatás	1,000.—	
Irodai átalány	300.—	
Az Iparművészeti Múzeum részére tehát összesen. (Ezen kiadások megszűnnek, mihelyest ez a N. Múzeumba beköltözött)		4,600.—
A N. Múzeum könyvtárában 2 terem és 2 hirlap-folyosó bebutorozása = 12.000 frt. Ezen összeg négy évre elosztva		3,000.—
A régiségtárban 3 terem és 1 folyosó butorozása 20,000 frt. Ezt 5 évre elosztva		4,000.—
Az állattárban 1 terem butorozása, 4000 forint. Ezt két évre elosztva		2,000.—
Az állattári szakkönyvtár kiegészítésére 2000 frt. Ezt két évre elosztva . . .		1,000.—
A rendkívüli kiadások összege		14,600.—

A N. Múzeum ügyeinek megvizsgálására kiküldött orsz. bizotts. jelentése. 63

*A Nemzeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum költségvetése
tehát következő:*

a) A személyi járandóságok összege	73.386	forint.
b) A dologi kiadások összege	75.215	»
c) Fentartási költségek összege	14 430	»
<hr/>		
Összesen	163.031	forint.

Ezen kiadásokból a N. Múzeum alapjainak
tisza jövedelme fedez évenként 10.116 forint.

A N. Múzeum és az Iparművészeti Múzeum
múlt évi költségvetése együtt összesen 110.138 forint volt.

E szerint javaslatunk által a Múzeumok
költségvetésében mutatkozó valóságos
szaporodás csak 42.777 forint.

Ehhez jönne még 14.600 forint rendkívüli kiadás, de ennek
egy nagy része már két év alatt, hátralévő része pedig öt év
alatt végképen megszűnik.

A Múzeum hátulso udvarának üvegtetővel való befedésére
nem lehetett semmit sem felvenni. Erre vonatkozólag a közok-
tatásügyi miniszteriumnak kellene szakértők által egy előirány-
zatot készíttetni.

B á r ó R a d v á n s z k y B é l a, ¹⁾
a múzeumi bizottság jegyzője.

¹⁾ A t. báró úr javaslatát, mely a Nemzeti Múzeum szervezetét szék-
leskörű tanulmány alapján tárgyalja, czélszerűnek tartottuk folyóiratunkban
egész terjedelmében megörökíteni. Elismerjük, hogy szorosán véve lapunk
keretébe csak a könyvtárra vonatkozó rész tartozik; a javaslat azonban
oly szerves egészet képez, hogy azt múzeumi közlöny létünkre sem az
intézet sem olvasóink érdekében megesonkítani nem akartuk. Közöljük
azért az egészet, úgy a hogy a t. báró úr tollából kikerült, minden rövi-
dítés nélkül, mert azt tarjuk, hogy ha gyakorlatilag életbe lép, hivatva
lesz a Múzeum történetében új aerat inauguralni, ha pedig nem, mint tu-
dományos cikk irodalmi becsesül fog birni akkor is, ha az illetékes körök
a mostani viszonyok közt napirendre térnének fölötte. S z e r k.